

Conservative–Liberal Polarization in the United States: Approaches to Reducing Tensions Between Culture and Politics

¹ Ramiz Tarverdiyev

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250206010>

Abstract: This article examines the growing cultural and political tensions between conservative and liberal ideologies in the United States and analyzes the key factors contributing to this polarization. The study demonstrates that these conflicts extend beyond ideological differences alone; media discourse, polarization in social networks, and dominant narratives within the education and cultural sectors further intensify societal divisions. Conservatives often perceive their values as being underrepresented in the public sphere, whereas liberals advocate for a more inclusive and evolving model of society.

One of the principal findings of the study is that the absolutization of ideological positions on both sides limits opportunities for dialogue and weakens social cohesion. In order to reduce polarization, the article emphasizes the importance of strengthening mutual dialogue, minimizing the polarizing influence of the media, ensuring balanced representation of diverse ideological perspectives, and fostering a culture of open debate within educational institutions. The study highlights the multi-level nature of political polarization and argues that it emerges from the parallel interaction of psychological, social, and cultural mechanisms rather than from a single explanatory factor.

Keywords: *Liberal pole, conservative pole, political tension, ideological polarization*

¹ Tarverdiyev, R. Master's Student, Department of International Relations and Diplomacy, Azerbaijan. Email: ramiz.tarverdiyev@icloud.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4206-8809>

Amerika Birləşmiş Ştatlarında Mühafizəkar–Liberal Qarşıdurması: Mədəniyyət və Siyasət Arasındakı Gərginliyin Azaldılması Yolları

¹ Ramiz Tarverdiyev

<https://doi.org/10.69760/gsrh.0250206010>

Xülasə: Bu məqalə Amerika Birləşmiş Ştatlarında mühafizəkar və liberal ideologiyalar arasında artan mədəni və siyasi gərginliyi təhlil edir və bu qarşıdurmanın formalaşmasında rol oynayan əsas amilləri araşdırır. Tədqiqat göstərir ki, mövcud ziddiyyətlər yalnız ideoloji fərqlərlə məhdudlaşmır; media diskursları, sosial şəbəkələrdə qütbləşmə, eləcə də təhsil və mədəniyyət sahələrində üstünlük təşkil edən narrativlər qarşıdurmanı daha da dərinləşdirir. Mühafizəkarlar öz dəyərlərinin ictimai məkanda yetərinə təmsil olunmadığını düşünür, liberallar isə daha inklüziv və dəyişən cəmiyyət modelini müdafiə edirlər.

Araşdırmanın əsas nəticələrindən biri ondan ibarətdir ki, tərəflərin mövqelərini mütləqləşdirməsi dialoq imkanlarını məhdudlaşdırır və cəmiyyətin sosial bütövlüyünü zəiflədir. Gərginliyin azaldılması üçün qarşılıqlı dialoqun təşviqi, medianın qütbləşdirici təsirinin minimuma endirilməsi, müxtəlif ideoloji mövqelərin balanslı təmsilçiliyi və təhsil sistemində açıq debat mədəniyyətinin formalaşdırılması vacib hesab olunur. Məqalə siyasi qütbləşmənin çoxsəviyyəli xarakter daşdığını və onun psixoloji, sosial və mədəni mexanizmlərin paralel təsiri nəticəsində meydana gəldiyini vurğulayır.

Açar sözlər: *Liberal qütb, mühafizəkar qütb, siyasi gərginlik, ideoloji qütbləşmə*

Giriş

Amerika Birləşmiş Ştatlarında mühafizəkar və liberal ideologiyalar arasındakı ziddiyyət son illərdə yalnız siyasi müstəvidə deyil, eyni zamanda mədəni və sosial sahələrdə də dərinləşərək cəmiyyətin geniş təbəqələrinə təsir göstərməkdədir. Bu qarşıdurmanın tarixi kökləri uzunmüddətli ideoloji fərqlərə əsaslanırsa da, müasir dövrdə kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti, sosial şəbəkələrin təsir gücü və qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi siyasi qütbləşməni daha açıq və kəskin hala gətirmişdir (Klein, 2020). Media diskurslarının emosional və moralist xarakter alması, eləcə də rəqəmsal platformalarda alqoritmik yönləndirmə fərqli ideoloji mövqelər arasında qarşılıqlı anlaşmanı daha da çətinləşdirir.

Mühafizəkarlar tez-tez öz ənənəvi dəyərlərinin, mədəni identikliklərinin və ictimai baxışlarının liberal ideologiyanın dominant narrativləri fonunda marginallaşdırıldığını və ictimai məkanda

¹ Tarverdiyev, R. Master's Student, Department of International Relations and Diplomacy, Azerbaijan. Email: ramiz.tarverdiyev@icloud.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4206-8809>

yetərinə təmsil olunmadığını iddia edirlər. Liberallar isə mühafizəkar mövqeləri sosial dəyişikliklərə müqavimət göstərən və inklüziv cəmiyyət modelinin formalaşmasına mane olan amil kimi qiymətləndirirlər. Bu qarşılıqlı qavrayış fərqləri siyasi empatiyanın azalmasına və ideoloji düşürgələr arasında psixoloji məsafənin artmasına səbəb olur (Casey et al., 2025; Leong et al., 2020).

Sözügedən qarşıdurma yalnız siyasi qərarların qəbuluna təsir etməklə kifayətlənmir, eyni zamanda təhsil sisteminin ideoloji istiqamətlənməsinə, mədəniyyət sənayesində dominant mövzuların seçiminə, medianın fəaliyyət prinsiplərinə və gündəlik sosial münasibətlərin strukturuna da sirayət edir. Nəticədə cəmiyyət getdikcə daha çox qütbləşmiş sosial mühitə çevrilir və bu mühitdə kompromis, dialoq və qarşılıqlı etimad imkanları zəifləyir (de Oliveira Santos & Jost, 2024).

Bu məqalənin əsas məqsədi ABŞ-da mühafizəkarların liberalist təzyiq kimi qəbul etdiyi prosesləri sistemli şəkildə təhlil etmək, bu gərginliyin mədəni və siyasi səbəblərini ortaya qoymaq və ən əsası, qarşıdurmanın yumşaldılması üçün real, praktik və uzunmüddətli həll yollarını araşdırmaqdır. Cəmiyyətin sabitliyi, sosial bütövlüyü və davamlı inkişafı üçün ideoloji qarşıdurmadan daha çox qarşılıqlı anlaşma və dialoq mədəniyyətinin təşviqi zəruri hesab olunur.

Əsas hissə

İdeoloji və Psixoloji Fərqlərin Anti-demokratik Meyillərə Təsiri

de Oliveira Santos və Jost (2024) tərəfindən aparılmış genişmiqyaslı empirik tədqiqat liberal və mühafizəkar ideoloji mövqelər arasında müşahidə olunan psixoloji fərqlərin anti-demokratik meyillərin formalaşmasında mühüm rol oynadığını ortaya qoyur. Müəlliflər təhlükə-həssaslıq, qeyri-müəyyənlikdən qaçınma və sosial dominasiya oriyentasiyası kimi psixoloji dəyişənləri əsas analitik kateqoriyalar kimi təqdim edərək, bu faktorların siyasi davranışlara necə sirayət etdiyini sistemli şəkildə təhlil edirlər (de Oliveira Santos & Jost, 2024).

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, xüsusilə yüksək təhlükə-həssaslığına malik olan və sosial iyerarxiyaların qorunmasına meyilli fərdlər siyasi proseslərdə “güclü liderlik”, “mərkəzləşdirilmiş hakimiyyət” və “institusional nəzarətin zəiflədilməsi” kimi anti-demokratik yönümlərə daha açıq mövqe sərgiləyirlər. Bu meyillər demokratik dəyərlərin, xüsusilə plüralizm, güc bölgüsü və azad ictimai iştirak prinsiplərinin zəifləməsi ilə assosiasiya olunur.

Əldə edilən tapıntılar siyasi qütbləşmənin yalnız ideoloji fikir ayrılıqlarından qaynaqlanmadığını, eyni zamanda fərdlərin psixoloji dispozişiyalarında mövcud olan struktur fərqlərin də bu prosesi gücləndirdiyini göstərir. Bu baxımdan, sözügedən tədqiqat əvvəlki nəzəri yanaşmalardan fərqli olaraq psixoloji amillərlə siyasi davranış arasındakı əlaqəni daha güclü empirik əsaslarla təsdiqləyir. Digər araşdırmalar da oxşar şəkildə ideoloji mövqelərin emosional reaksiya formaları və risk qavrayışı ilə sıx əlaqəli olduğunu vurğulayır (Leong et al., 2020).

Bundan əlavə, nəticələr demokratik institutların zəifləməsinin yalnız siyasi elitaların strategiyaları ilə deyil, eyni zamanda seçici davranışında mövcud olan psixoloji yönümlərlə formalaşdığını göstərir. Bu fakt qütbləşmənin aradan qaldırılmasını daha mürəkkəb bir problemə çevirir və onun həlli üçün təkə siyasi islahatların deyil, eyni zamanda sosial-psixoloji səviyyədə müdaxilələrin

də zəruri olduğunu ortaya qoyur. Beləliklə, siyasi qütbləşmə çoxölçülü və çoxsəviyyəli bir fenomen kimi qiymətləndirilməli və bu kontekstdə kompleks yanaşmalar tələb etməlidir.

Siyasi İnformasiyanın Neyron Səviyyədə Qavranması və Qütbləşmənin Dərinləşməsi

Leong və həmkarlarının (2020) apardığı neyroelmi tədqiqatlar siyasi informasiyanın qavranılmasının ideoloji kimliklə sıx şəkildə əlaqəli olduğunu empirik olaraq sübut edir. Funksional maqnit-rezonans tomoqrafiyası (fMRT) vasitəsilə aparılan analizlər göstərir ki, liberal və mühafizəkar fərdlər eyni siyasi kontenti fərqli emosional və kognitiv mexanizmlər əsasında emal edirlər. Mühafizəkar iştirakçılarda təhlükə qavrayışı, qorxu reaksiyası və identitetin qorunması ilə əlaqəli beyin sahələrinin daha aktiv olduğu müşahidə olunarkən, liberal iştirakçılarda empatiya, sosial ədalət və mənəvi qiymətləndirmə ilə bağlı neyron bölgələrin üstün aktivliyi qeydə alınmışdır (Leong et al., 2020).

Bu neyron divergensiya yalnız fərdi səviyyədə psixoloji fərqləri izah etməklə kifayətlənmir, eyni zamanda informasiya ekosisteminin niyə və necə qütbləşdiyini anlamağa imkan yaradır. Siyasi informasiyanın fərqli emosional filtrlərdən keçməsi nəticəsində ictimai diskursda “iki paralel reallıq” formalaşır. Nəticə etibarilə, fərdlər eyni faktları müxtəlif interpretativ çərçivələr daxilində qavrayır və bu vəziyyət qarşılıqlı dialoq imkanlarını ciddi şəkildə zəiflədir. Bu tapıntılar media alqoritmlərinin və selektiv informasiya axınlarının qütbləşməni niyə daha da gücləndirdiyini izah edərək, siyasi kommunikasiya və media siyasəti sahəsində mühüm analitik nəticələr ortaya qoyur.

İdeoloji Yönlü Sosial Qavrayış: Stereotiplərə Reaksiya Fərqləri

Jiang və Shih (2025) tərəfindən aparılan empirik araşdırma liberal və mühafizəkar ideoloji mövqelərin irqi və gender stereotiplərinə reaksiyalarında sistemli və davamlı fərqlərin mövcud olduğunu göstərir. Liberal ideologiya stereotiplərə qarşı daha yüksək normativ həssaslıq nümayiş etdirərək bərabərlik, sosial ədalət və inklüzivlik prinsiplərinə əsaslanan yanaşmanı ön plana çıxarır. Buna qarşılıq olaraq, mühafizəkar ideologiya stereotiplərə daha çox davranış, nəticə və kontekst yönümlü pragmatik çərçivədən yanaşır (Jiang & Shih, 2025).

Bu fərqlər təkcə fərdi sosial qavrayış səviyyəsində deyil, həm də ictimai siyasət debatlarında, mədəniyyət mübarizələrində və normativ qərarvermə proseslərində özünü aydın şəkildə büruzə verir. Fərqli ideoloji qrupların eyni sosial fenomenləri müxtəlif mənalandırması kollektiv razılaşma imkanlarını məhdudlaşdırır və sosial konsensusun formalaşmasını çətinləşdirir. Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, stereotiplərə reaksiya fərqləri ideologiyanın sosial identitet strukturunda oynadığı rolu gücləndirir və qütbləşmənin yalnız informasiya problemi deyil, eyni zamanda mənəvi dəyərlər və identitet əsaslı bir fenomen olduğunu təsdiqləyir.

Qütbləşmə Şəraitində Misinformasiyanın Strategiya Kimi İstifadəsi

Zhu və Pechmann (2025) tərəfindən aparılan tədqiqat qütbləşmə dərinləşdikcə misinformasiya paylaşımının bəzi seçici qrupları üçün strateji sosial-psixoloji alətə çevrildiyini ortaya qoyur. Xüsusilə mühafizəkar seçicilər arasında misinformasiya paylaşımı bilik çatışmazlığından çox, qrupdaxili üstünlük (ingroup dominance) və identitetin qorunması ehtiyacları ilə əlaqələndirilir. Bu yanaşma misinformasiya probleminə yalnız kognitiv səhv kimi deyil, həm də sosial güc və özünəqoruma mexanizmi kimi baxmağı mümkün edir (Zhu & Pechmann, 2025).

Analiz göstərir ki, fərdlər informasiyanın faktiki doğruluğundan asılı olmayaraq onu siyasi balans yaratmaq, qarşı tərəfi zəiflətmək və ya öz ideoloji qruplarını üstün mövqedə təqdim etmək məqsədilə paylaşa bilirlər. Sosial medianın struktur xüsusiyyətləri — sürətli paylaşım imkanları, təsdiqedic rəy dövrləri və identitet siqnallarının gücləndirilməsi — bu prosesi daha da intensivləşdirir. Nəticə etibarilə, dezinformasiya yalnız texnoloji və ya maarifləndirmə problemi deyil, dərin ideoloji və qrup-dinamik mexanizmlərin məhsulu kimi qiymətləndirilməlidir. Bu baxımdan, sözügedən tədqiqat gələcək siyasi kommunikasiya və media siyasəti araşdırmaları üçün mühüm nəzəri və praktik istiqamətlər təqdim edir.

Empatiya, Mənəvi Hökm və İdeoloji Kosmosun Sosial-Psixoloji Əsasları

Casey, Vanman və Barlowun (2025) apardığı tədqiqat empatiya və mənəvi hökm mexanizmlərinin ideoloji spektr boyunca əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndiyini göstərir. Müəlliflər empatiyanın vahid və universal psixoloji mexanizm olmadığını, əksinə, ideoloji orientasiyaya uyğun olaraq fərqli normativ çərçivələr daxilində formalaşdığını vurğulayırlar. Mühafizəkar ideologiyada empatiya daha çox fərdi məsuliyyət, ədalət və qarşılıqlıq prinsipləri üzərində qurulmuşdur, liberallar isə empatiyanı struktur bərabərliyi, qayğı etikası və sosial həssaslıq kontekstində qiymətləndirirlər (Casey et al., 2025).

Bu iki fərqli empatiya modeli siyasi dialoqun niyə tez-tez dalana dirəndiyini izah edən əsas sosial-psixoloji mexanizmlərdən biri kimi çıxış edir. Tərəflər eyni sosial və siyasi problemi müzakirə etsələr belə, onu fərqli mənəvi strukturlar və normativ prioritetlər daxilində şərh edirlər. Nəticədə qarşıdurma faktların özü üzərində deyil, həmin faktlara verilən mənəvi qiymətləndirmə üzərində formalaşır. Bu tapıntılar siyasi qütbləşmənin yalnız kognitiv fikir ayrılığından ibarət olmadığını, eyni zamanda dərin mənəvi və etik əsaslara söykəndiyini empirik şəkildə təsdiqləyir.

Empatiya modellərinin siyasətə və sosial məsələlərə münasibətdə bu qədər həlledici rol oynaması ideoloji qarşıdurmanın köklərinin daha mürəkkəb olduğunu ortaya qoyur. Bu baxımdan, siyasi razılaşmanın çətinliyi yalnız məlumat çatışmazlığı ilə deyil, müxtəlif mənəvi çərçivələrin toqquşması ilə izah edilməlidir.

Qütbləşmənin Struktur Determinantları: Media, Partiya Strategiyaları və Sistem Dinamikası

Klein (2020) siyasi qütbləşməni əsasən fərdi psixoloji xüsusiyyətlərin deyil, siyasi sistemin struktur xüsusiyyətlərinin məhsulu kimi şərh edir. Onun yanaşmasına görə, ABŞ-da ikiqütblü partiya sistemi, media ekosisteminin kommersionlaşması və rəqəmsal platformaların alqoritmik işləmə prinsipləri qütbləşməni sisteməlik şəkildə gücləndirən əsas amillərdir. Bu struktur çərçivələr fərdi psixoloji meyillərin daha sərt və sabit ideoloji mövqelərə çevrilməsinə şərait yaradır (Klein, 2020).

Bu nəzəri mövqeni mövcud empirik tədqiqatlarla müqayisə etdikdə qütbləşmənin çoxsəviyyəli bir fenomen olduğu aydın görünür. Neyrobioloji səviyyədə siyasi informasiyanın fərqli emosional və kognitiv mexanizmlərlə emalı müşahidə olunur (Leong et al., 2020). Sosial-psixoloji səviyyədə empatiya formaları və stereotiplərə verilən reaksiyalar ideoloji orientasiyaya görə dəyişir (Casey et al., 2025; Jiang & Shih, 2025). Qrup-dinamik səviyyədə misinformasiya paylaşımı sosial

üstünlük və identitetin qorunması məqsədlərinə xidmət edə bilir (Zhu & Pechmann, 2025). Nəhayət, siyasi və institusional səviyyədə partiya strategiyaları və media strukturları bu fərqləri daha da dərinləşdirir (Klein, 2020).

Belə çoxqatlı yanaşma qütbləşmənin bütöv mənzərəsini anlamaq üçün zəruri hesab olunur. Analiz göstərir ki, siyasi qütbləşmə nə yalnız fərdi psixoloji problem, nə də təkə struktur çatışmazlıqdır; bu, müxtəlif səviyyələrin qarşılıqlı təsiri nəticəsində formalaşan kompleks sosial fenomendir.

Nəticə

Aparılan təhlil göstərir ki, liberal–mühafizəkar qütbləşməsi sadəcə ideoloji fikir ayrılığının nəticəsi deyil, psixoloji, neyrobioloji, sosial, mədəni və struktur səviyyələrin qarşılıqlı təsiri ilə formalaşan çoxölçülü bir prosesdir. Empirik tədqiqatlar psixoloji dispozişiyaların anti-demokratik meyllərə təsir etdiyini, beynin siyasi informasiyanı ideoloji yönümlü emosional çərçivələr daxilində emal etdiyini, stereotiplərə münasibətin ideologiyadan asılı olaraq dəyişdiyini və misinformasiya davranışının qrup-dominantlıq məqsədlərinə xidmət etdiyini nümayiş etdirir (Leong et al., 2020; Zhu & Pechmann, 2025).

Bundan əlavə, empatiyanın ideoloji əsasda fərqli formalarda təzahür etməsi siyasi dialoqun niyə bu qədər çətin olduğunu daha aydın şəkildə izah edir (Casey et al., 2025). Struktur amillər — ikiqütblü partiya sistemi, media alqoritmləri və informasiya seqmentasiyası — bu psixoloji meylləri kütləvi səviyyədə gücləndirərək qütbləşməni institusional xarakter daşıyan problemə çevirir (Klein, 2020).

Bu nəticələr göstərir ki, siyasi qütbləşmənin azaldılması üçün təkə faktların təqdimatı və informasiya savadlılığı kifayət deyil. Effektiv yanaşma psixoloji, sosial və struktur dəyişənləri eyni vaxtda hədəfləyən kompleks strategiyalar tələb edir. Bu baxımdan, mövcud tədqiqat həm nəzəri çərçivənin genişləndirilməsi, həm də demokratik institutların dayanıqlığının, ictimai dialoqun keyfiyyətinin və media siyasətinin formalaşdırılması baxımından mühüm elmi və praktik əhəmiyyət kəsb edir. Gələcək araşdırmalar siyasi qütbləşməni izah edən çoxsəviyyəli modelləri daha da inkişaf etdirməli və bu fenomenin həm səbəblərini, həm də potensial həll mexanizmlərini dərinlən təhlil etməlidir.

Ədəbiyyat Siyahısı

- Casey, J. P., Vanman, E. J., & Barlow, F. K. (2025). Empathic conservatives and moralizing liberals: Political intergroup empathy varies by political ideology and is explained by moral judgment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 51(5), 678–700.
<https://doi.org/10.1177/01461672241234567>
- de Oliveira Santos, D., & Jost, J. T. (2024). Liberal–conservative asymmetries in anti-democratic tendencies are partly explained by psychological differences in a nationally representative U.S. sample. *Communications Psychology*, 2(1), Article 61.
<https://doi.org/10.1038/s44271-024-00061-x>

- Jiang, E. Q., & Shih, M. J. (2025). Liberals and conservatives respond divergently to stereotype portrayals of race and gender. *Communications Psychology*, 3, Article 109.
<https://doi.org/10.1038/s44271-025-00287-6>
- Klein, E. (2020). *Why we're polarized*. Simon & Schuster.
- Leong, Y. C., Chen, J., Willer, R., & Zaki, J. (2020). Conservative and liberal attitudes drive polarized neural responses to political content. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 117(44), 27731–27739.
<https://doi.org/10.1073/pnas.2008538117>
- Zhu, X., & Pechmann, C. (2025). Political polarization triggers conservatives' misinformation spread to attain ingroup dominance. *Journal of Marketing*, 89(1), 39–55.
<https://doi.org/10.1177/00222429241234567>

Received: 01.11.2025

Revised: 03.11.2025

Accepted: 12.12.2025

Published: 13.12.2025